Po Kosovelovi poti iz Sežane v Tomaj nas je vodil Rojc Bogdan dne 15.2.2009

Kar lepo število se nas je nabralo zjutraj na avtobusni postaji. Vreme je bilo krasno, tudi ura ni bila prezgodnja (iz Nove Gorice smo krenili ob 8,30 uri).
Dobre volje ni manjkalo. Potrdili smo jo tudi s petjem. Najprej smo zapeli Kekčevo pesem, ki menim, da je nabita s pozitivnimi naboji. Radi smo jo peli že v naših mladih letih in zakaj je ne bi tudi sedaj?
Nato sta prišla na vrsto slavljenca: Nik in Mark Valentinčič. Pesem smo bili dolžni še Darinki Mielničzek, spomnili smo se tudi naše kuharice Zorice Konrad.

V Sežani smo pohod začeli pred staro šolo. To je Kosovelova rojstna hiša in njegov prvi dom. Tu je bilo srečno obdobje Kosovelovih, očeta Antona (doma iz Črnič) , matere Katarine roj. Stres (iz Sužida) in njunih petih otrok: Stanota (Pesnik in publicist, po katerem je ostala hči, edina potomka Kosovelovih in še živi v Ljubljani, a je brez potomstva), Tončke (določili so jo, da je skrbela za dom), Karmele (pianistka in učiteljica glasbe), Anice (prof. slovenskega jezika) ter Srečka (pesnik). Vsi otroci so dočakali visoko starost. Le Srečko je umrl pri 22. letih. O teh letih je Srečko zapisal :

» Tiha kuhinja je polna
vsa potic in vina,
šala greje, svet se smeje,
zbrana je družina«
(Sveti Štefan, odlomek)

Postali smo tudi ob Sežanski knjižnici, v kateri je pesnikova študijska soba. Nasproti nje stoji bivša gostilna Pri vagi, ki jo je kasneje prevzel gostilničar Šmuc. Družini Kosovel in Šmuc sta se dobro razumeli. Tu je Srečko, zlasti v zimskih mesecih večkrat prespal. Družina se je morala namreč zaradi očetove prevelike skrbi za slovenstvo, preseliti v Pliskovico in stanovali v mali šoli. Po treh letih so se preselili v Tomaj, kulturno in središče. Otroci so imeli dolgo pot do šole v Sežani. Po približno tisti poti, koder je hodil Srečko v šolo, se bomo sprehodili mi.
Kmalu smo prišli do vznožja hriba Tabor . Vzpenjali smo se do vrha 484 m visokega hriba, kjer je izhodišče Gozdne učne poti.
Še nekaj korakov in pred nami se razprostre pogled na vse strani našega Krasa. Vidimo Sežano, Vremščico, Nanos, ki se prevesi v Trnovski gozd in Čaven, vmes še Trstelj. In vsake toliko stoji gruča hiš: Šmarje, Dane, Tomaj, Avber, Štanjel, Vrhi in Štjak. Tako je napisal Srečko svoje občutke, ko je stopal tod:

Sam grem po dolini kraški,
Kadar vanjo jutro sije
In se morje zdrave sile
V mlado dušo mi razlije.

Sklonil bi se in pokleknil
Pred ognjenim veličanstvom,
Kakor kralj bi šel po Krasu
V duši s silo in bogastvom.
(Jutro na Krasu, odlomek)

Dalje hodimo nad avtocesto Ljubljana-Trst in kmalu pridemo na makadamsko cesto, ki je nekoč povezovala Sežano z Vrhovljami. Hodimo ob suhozidanem kamnitem zidu. Ali pomislimo, koliko dela je bilo vloženega ? Brezbrižneži to bogastvo Krasa uničujejo. Ali ni hoja ob zidu lepo občutenje Krasa? Koliko otrok je na paši dan za dnem ruvalo kamenje in ga zlagalo v zid? Doma jih je lačne čakal **morda** košček kruha.

Lačni otroci ležijo na senu,
Burja vihra skozi lino
Pod nizkim, sivim čelom hiše-
Noč je pokrila ravnino.

Mali sanja: krompirček,
Ne eden-polna skleda.
Tiho stopa za temno vasjo
Raztrgana sivka Beda.
(Starka za vasjo, odlomek)

Dalje smo hodili skozi vas Šmarje, z nekoč značilno kraško arhitekturo, sedaj žal posodobljeno. Kljub temu najdemo tu in tam še kakšen lep »porton«, ki skriva »borjač«, »latnik«, »skrlje« na strehi, »gank«...
Pot nas je nato vodila po trasi vodovoda, ki je kraševcem po dolgihletih pomanjkanja pitne vode zelo olajšal življenje. Ob poti smo opazili znak za izvir vode, ki je žal suh. Po miniranju trase Brestoviškega vodovoda je voda našla pot v globino.
Krenili smo s trase vodovoda in se začeli vzpenjati. Pod potjo so opazni ostanki okopov iz Prve svetovne vojne, ki je Srečku zaznamovala najstniška leta. V Tomaju, kjer je živel, je opazoval trume mladeničev, ki so odhajali na fronto, mnoge so nazaj pripeljali na vozovih, ranjene. Z vozov je kapljala kri. V njegovi mladi duši je rastlo vpašanje: Zakaj? Čemu? Takrat se je njegove duše prvič dotaknila starka smrt , ki se je ni več rešil.

V jesenski tihi čas
Prileti brinjevka
Na Kras.

Na polju
Že nikogar več ni,
Le ona
Preko gmajne
Leti.
In samo lovec
Ji sledi…

Strel v tišino,
Drobcen curek krvi:
Brinjevka
Obleži, obleži
(Balada)

Prišli smo do gozdne ceste. Razgledi se zaprejo. Sedaj opazujemo drevesa, kamenje. Poleti je tu senčno, v hladnih dneh se tu burja umirja. Tu je Srečko našel svoj svet. Poistovetil se je z njim. Bori so mu bili bratje. Ko je drevo padlo, umrlo je v njem videl Kraševca, ki odhaja.

Bori, bori v tihi grozi,
Bori, bori v nemi grozi,
Bori, bori, bori, bori.

Bori, bori, temni bori
Kakor stražniki
pod goro
Preko kamenite gmajne
Težko, trudno šepetajo.

Kadar bolna duša skloni
V jasni noči se čez gore,
Čujem pritajene zvoke
In ne morem več zaspati.

»Trudno sanjajoči bori,
ali umirajo mi bratje,
ali umira moja mati,
ali kliče me moj oče?«

Brez odgovora vršijo
Kakor v trudnih, ubitih sanjah,
Ko da umira moja mati,
Ko da kliče me moj oče,
Ko da so mi umrli bratje.
(Bori)

Iz gozda smo zagledali vinograde, z ljubeznijo obdelane, z lesenimi oporami trtam. Tam na hribčku se je prikazal Tomaj. Kraška vas na prastarem temelju. Pražupnija. Vas s posebno ugodnim podnebjem, povezana z vinogradi, s teranom. Vas, od koder je Srečko odhajal in kamor se je vračal – ta večni romar. Vsakih, ko je prihajal domov, mu je stiskalo srce v strahu, kaj je s svojci, kaj s prijatelji. V oknu domače hiše ga je čakala luč, ki je svetila pozno v noč. Svetila je tudi tedaj, ko Srečna ni bilo več med živimi. Njegova sestra Tončka se ni mogla otresti razvade, da je luč gorela pozno v noč.

Tujec, vidiš to luč, ki v oknu gori?
Moja mati čaka in mene ni,
Vse je tiho v noči, polje temno,
Zdaj stopil bi tja, pokleknil pred njo.

Mati poglej: nič nočem več od sveta,
Reci besedo, besedo, besedo od srca,
Da bo v njej mirna luč in topel svit
Zame, ki tavam naokrog ubit, ubit.

Joj! Ugasnila je luč. Zakaj ne vem.
Šel bi pogledat, tujec, a zdaj ne smem.
Daj mi, da morem umreti tukaj, sedaj,
Glej, meni je ugasnil edini, poslednji sijaj.
(Mati čaka)

Prišli smo do prve domačije, tiste z visokim zidom obdane. Morda je to tista, ki jo je Srečko predstavil v ciklu pesmi Kraška vas.

Sam
Čez vas.

V temah
Tulijo latniki-
Burja prepleza
Zidovje, v okno
Udari:«Kdo?«

Okno razsveti
Temo.

In na koncu vasi
Bor završi-
Vztrepeta,
Ko me spozna…
(Iz cikla Kraška vas 1)

Še nekaj korakov, čez glavno cesto in kmalu smo pred Kosovelovo domačijo. Na hribčku levo od nje stoji tipična kraška cerkvica.

Na Kosovelovi domačiji smo najprej poslušali kratko razlago domače vodičke, nato pa smo si ogledali spominsko zbirko družine Kosovelovih.

Brez postanka na grobu Kosovelovih seveda ni šlo. Svečka, šopek in štiri recitacije Srečkovih pesmi, je bil naš poklon pesniku Krasa.

Vodiču hvala za vodenje.

Zelo lepo je predstavljena Kosovelova pot v brošuri, ki jo je izdala občina Sežana. Avtor besedila je Pavel Skrinjar.
Le škoda, da je razprodana!

Pred cerkvijo v Sežani smo izstopili iz avtobusa.

Osnovna šola v Sežani, Kosovelova rojstna hiša in njegov prvi dom.

Kosovelova knjižnica

Kosovelova knjižnica

Vzpenjamo se na Tabor.

Čudovit pogled na kraško pokrajino in dlje.

Prvi pogled na Tomaj.

Ena od zanimivih opozorilnih tabel.

Obnovljen in razpadajoči "porton" v Šmarjah.

Mark je že komaj čakal cilj. "Glej, za vinogradi je tisti zvonik, ki si ga videl od daleč!"

Kraške posebnosti.

Stara cerkvica nasproti Kosovelove domačije.

Družinski grob kosovelovih

Naš cilj. Poslušaj razlago na video!